

C-520/21. sz. ügy**Az előzetes döntéshozatal iránti kérelemről a Bíróság eljárási szabályzata
98. cikkének (1) bekezdése alapján készített összefoglalás****A benyújtás napja:**

2021. augusztus 24.

A kérdést előterjesztő bíróság:Sąd Rejonowy dla Warszawy - Śródmieście w Warszawie
(Lengyelország)**Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat kelte:**

2021. augusztus 12.

Felperes:

A. S.

Alperes:

Bank M. SA

Az alapeljárás tárgya

Pénzeszközök használatáért járó díjazás jogcímén pénzüsszeg kifizetésének megítélése iránti kérelem a bankkal kötött kölcsönszerződés hivatkozott érvénytelenségével összefüggésben.

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgya és jogi alapja

Az a kérdés, hogy a kölcsönszerződés érvénytelenségének megállapítása esetén a szerződő fél a nyújtott pénzügyi szolgáltatások visszafizetésén és a kamatokon felül érvényesíthet-e további követeléseket a pénzeszközök használatával kapcsolatban.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés

„Úgy kell-e értelmezni a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv 6. cikkének (1) bekezdését és 7. cikkének (1) bekezdését, valamint a tényleges érvényesülés, a jogbiztonság és az arányosság elvét, hogy azokkal ellentétes a nemzeti szabályozás olyan bírósági értelmezése, amely szerint annak megállapítása esetén, hogy a bank és a fogyasztó által kötött kölcsönszerződés az abban foglalt tisztességtelen szerződési feltételek miatt kezdettől fogva érvénytelen, a felek az ennek a szerződésnek a teljesítése során kifizetett pénzüsszegek (a bank esetében – a kölcsön tőkeösszege, a fogyasztó esetében – a törlesztőrészletek, díjak, jutalék és biztosítási díjak) visszafizetésén valamint a fizetési felszólítás időpontjától számított törvényes késedelmi kamatokon felül más szolgáltatásokat is követelhetnek, köztük a következők miatt járó összegeket (különösen díjakat, kártérítést, költségtérítést vagy a szolgáltatások valorizálását):

- 1. a pénzzolgáltatást nyújtó felet átmenetileg megfosztották attól a lehetőségtől, hogy a saját pénzét használja, így elvesztette annak a lehetőségét, hogy azt befektesse, és abból haszonra tegyen szert,**
- 2. a pénzzolgáltatást nyújtó fél viselte a kölcsönszerződés kezelésének és a pénz másik fél részére történő átadásának költségeit,**
- 3. a pénzzolgáltatásban részesülő fél haszonra tett szert azáltal, hogy ideiglenesen idegen pénzt használhatott fel, így azt befektethette, és abból haszonra tegyen szert,**
- 4. a pénzzolgáltatásban részesülő félnek ideiglenesen lehetősége volt arra, hogy idegen pénzt ingyenesen használjon, ami a piaci feltételek mellett lehetetlen lett volna,**
- 5. a pénz vásárlóértéke időmúlás révén csökkent, ami a pénzzolgáltatást nyújtó fél számára valós veszteséget jelent,**
- 6. a pénz ideiglenes használatba adása olyan szolgáltatásnyújtásnak tekinthető, amelyért a pénzzolgáltatást nyújtó fél nem kapott díjazást?”**

A hivatkozott uniós jogi rendelkezések

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés: 169. cikk;

Az Európai Unió Alapjogi Chartája: 38. cikk;

A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv, a továbbiakban: 93/13 irányelv: 6. és 7. cikk.

A hivatkozott nemzeti rendelkezések

A Lengyel Köztársaság alkotmánya: 76. cikk;

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (a polgári törvénykönyvről szóló, 1964. április 23-i törvény) (a továbbiakban: k.c.): 5., 7., 22¹., 43¹., 44., 45., 58., 222., 224., 225., 358¹., 359., 361., 362., 363., 385¹., 385²., 405., 406., 410., 415., 455., 481. és 482. cikk;

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (a bankokról szóló, 1997. augusztus 29-i törvény): 69. cikk.

A tényállás és az alapeljárás rövid bemutatása

- 1 A jelen ügyben lefolytatott bizonyítás alapján a kérdést előterjesztő bíróság megállapította, hogy 2008. július 25-én E. S. és a felperes az alperes bankkal jelzálogkölsön-szerződést kötött. A kölcsön összege 329 707,24 PLN volt. A kölcsönt házépítés céljára nyújtották. A kölcsön futamideje 336 hónap volt. A kölcsön kamatát változó kamatláb alapján határozták meg, amelynek mértéke a LIBOR 3M (CHF) referencia-kamatláb és egy 0,9 százalékpontos kamatfelár összege volt. A kölcsönt a kifizetett összeg az alperes banknál a devizákra vonatkozó, a kölcsön vagy a részlet folyósításának napján irányadó átváltási árfolyamtablázat szerinti CHF vételi árfolyamnak megfelelő átváltását követően CHF-hez kötötték. Az adós kötelezettséget vállalt arra, hogy a kölcsön PLN-ben meghatározott összegét az alperes bank devizákra vonatkozó árfolyamtablázata szerint a kölcsön törlesztőrészlete kifizetésének napján irányadó vételi árfolyam alkalmazásával CHF-ben fizeti vissza.
- 2 2021. május 31-én benyújtott keresetével a felperes azt kérte, hogy kötelezzék az alperest 3660,76 PLN összeg és 2021. június 8-ától a megfizetés napjáig számított törvényes késedelmi kamatai részére történő megfizetésére. A felperes a fenti követelést azzal indokolta, hogy az általa az alperes bankkal 2008. július 25-én kötött kölcsönszerződés tisztességtelen feltételeket tartalmaz, amelyek annak érvénytelenségét eredményezik. Mivel a kölcsönszerződés érvénytelen, az alperes bank a felperestől jogalap nélkül szedte be a kölcsön törlesztőrészleteit, következésképpen azokat jogalap nélkül használta fel. Nevezetesen, az alperes bank a 2011 júniusa és szeptembere közötti időszakban összesen 7769,06 PLN összegű havi törlesztőrészleteket szedett be a felperestől. A felperes szerint az alperes bank a felperest megillető 7769,06 PLN összeg használata címén 2011. október 1. és 2020. december 30. között 7321,51 PLN összegű haszonra tett szert.

A követelés összegét a felperes a háztartásoknak fogyasztási célra nyújtott, PLN alapú kölcsönszerződésekre vonatkozó átlagos kamatlábak összegeként számította ki. A felperes ugyanakkor a követelés összegének kiszámítására alternatív lehetőséget vázolt fel, mégpedig a következőket: a háztartásoknak nyújtott, PLN alapú lakáscélú kölcsönszerződések átlagos kamatlábjának (3472,35 PLN), a háztartási betétek átlagos kamatlábjának (1553,82 PLN) vagy a pénz vásárlóerejének 2011–2020 közötti alakulását jelző mutatók (963,37 PLN) alkalmazásával.

Az alapeljárásban részt vevő felek főbb érvei

- 3 A felperes jelezte, hogy a bankkal szemben fennálló követelésének ténybeli alapját a következő körülmények jelenthetik: a pénz alperes bank részére történő átadásának ténye, az átadott pénz vásárlóértékének elvesztése, az abból eredő kár bekövetkezése, hogy a felperes elveszítette annak lehetőségét, hogy saját pénzét használhassa, valamint a felperes pénze alperes általi használatának ténye.
- 4 Az alperes bank a kereset elutasítását kérte, rámutatva, hogy álláspontja szerint a felek által kötött kölcsönszerződés nem érvénytelen, és nem tartalmaz tisztességtelen szerződési feltételeket sem. Ezenkívül az alperes bank arra hivatkozott, hogy még ha a kölcsönszerződést érvénytelennek nyilvánítanák is, az azt jelentené, hogy a tőke használata jogcímén történő megfizetésére irányuló követelés kizárólag a bankot illetné meg a fogyasztóval szemben, nem pedig a fogyasztót a bankkal szemben.

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem indokolásának rövid összefoglalása

- 5 A jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem előterjesztésének szükségessége azzal kapcsolatban merül fel, hogy az uniós jogot a nemzeti jog olyan szerződésből eredő követelések elszámolására vonatkozó rendelkezéseinek helyes alkalmazása céljából kell értelmezni, amely az abban foglalt tisztességtelen szerződéses feltételek miatt érvénytelennek bizonyult.
- 6 A jelen ügyben a felperes vitatja a szerződésben foglalt azon rendelkezéseket, amelyek előírják, hogy a kölcsön tőkeösszegét és törlesztőrészleteit CHF-ről PLN-re és PLN-ről CHF-re az alperes bank által meghatározott árfolyam alkalmazásával kell átváltani (ügynevezett átváltási kikötés). Ezek a rendelkezések az alperes bank által használt szerződésmintából származnak. Ugyanakkor azonos szövegezésű szerződési feltételek több alkalommal képezték bírósági felülvizsgálat tárgyát. Az ítélkezési gyakorlatban ezek a rendelkezések egységesen tisztességtelen szerződési feltételeknek minősülnek, és ezenfelül a Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (verseny- és fogyasztóvédelmi bíróság, Lengyelország) jogerős ítélete alapján szerepelnek a tisztességtelen feltételeknek az Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (verseny- és fogyasztóvédelmi hivatal, Lengyelország) elnöke által vezetett nyilvántartásában.

- 7 Az ítélkezési gyakorlat azonban már megosztott a szerződéses kikötések tisztességtelen jellegének hatásával kapcsolatban. Mindazonáltal a Bíróság C-260/18. sz. (Dziubak) ügyben hozott ítéletének napja, azaz 2019. október 3. óta a nemzeti ítélkezési gyakorlatban határozottan az az álláspont vált uralkodóvá, hogy a tisztességtelen átváltási kikötések kölcsönszerződésbe foglalása e szerződés érvénytelenségét vonja maga után. A Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia (varsói belvárosi kerületi bíróság, Lengyelország) jelen tanácsa ezzel az állásponttal ért egyet, és úgy véli, hogy a kölcsönszerződésben foglalt átváltási kikötések tisztességtelen szerződési feltételeknek minősülnek, ezért a kölcsönszerződés érvénytelen.
- 8 Továbbra is vita tárgyát képezi, hogy a nyújtott pénzszolgáltatásoknak a fizetési felszólítás időpontjától számított törvényes késedelmi kamatokkal együtt történő visszafizetésén felül az érvénytelen szerződésben részes felek további követeléseket is érvényesíthetnek-e. A nemzeti ítélkezési gyakorlatban és a szakirodalomban vitatott, hogy pénzeszközök meghatározott ideig jogalap nélkül történő használata alapján (a jogalap nem lehet szerződés, mivel az érvénytelennek bizonyult) a szerződő felek érvényesíthetnek-e követeléseket, köztük különösen díjat, kártérítést, a költségek megtérítését vagy a szolgáltatások valorizálását. Ezzel kapcsolatban az álláspontok eltérnek egymástól.
- 9 A szerződéses jogalap nélküli tőkehasználaton alapuló követelések jogalapjának vizsgálata jelentős nehézségekbe ütközik. Nyilvánvaló, hogy a kölcsönszerződés rendelkezései nem szolgálhatnak jogalapul, mivel azok *ex tunc* hatállyal érvénytelenek, és ennél fogva abból semmilyen jog vagy kötelezettség nem következik. Ennél fogva jogalap kizárólag a nemzeti jog általánosan alkalmazandó rendelkezése lehet.
- 10 Az ilyen típusú követelések jogalapjául a k.c. úgynevezett kiegészítő követelésekre vonatkozó 224. és 225. cikke, vagy a jogellenes aktusokra vonatkozó 415. cikke szolgálhat, a jogirodalom azonban rámutat az ilyen megoldásokkal kapcsolatos különböző nehézségekre.
- 11 Az úgynevezett szerződéses jogalap nélküli tőkehasználatáért járó díjazás esetében a leggyakrabban hivatkozott jogalap a k.c. 405. cikke (jogalap nélküli gazdagodás) és 410. cikkének 1. §-ával összefüggésben értelmezett 405. cikke (jogalap nélküli szolgáltatás). Ez kétségtelenül abból következik, hogy a „jogalap nélküli szolgáltatás” és még inkább a „jogalap nélküli gazdagodás” fogalma viszonylag tág, és az esetek széles spektrumát foglalhatja magában, ideértve potenciálisan a szerződéses jogalap nélküli tőkehasználaton alapuló szolgáltatásokat is. A jogirodalom rámutat arra, hogy a jogalap nélküli gazdagodás visszatérítése iránti követelés feltételei a következők: valamely személy gazdagodása, másik személy vagyonának csökkenése, az e gazdagodás és a vagyonsökkenés közötti kapcsolat, valamint a gazdagodás jogalapjának hiánya. A „gazdagodás” fogalma ugyanakkor vagyoni előny megszerzését jelenti, ami olyan különböző helyzeteket foglal magában, mint az eszközök növekedése, a költségmegtakarítás, a vagyonsökkenés elkerülése, kiadások megtakarítása,

veszteségek megelőzése, mások szolgáltatásának ingyenes igénybevétele. Ezzel szemben a „vagyoncsökkenés” nem csupán a vagyon egy részének elvesztését jelenti, hanem azon haszon elmulasztását is, amelyet a gazdagító elérhetett volna, lehetővé téve más személy számára, hogy ellenérték fejében használja tulajdonát, vagy szolgáltatásokat vegyen igénybe, még hozzá függetlenül attól, hogy e hasznot *in concreto* elérte volna-e. Ezen felül a k.c. 405. cikke alapján a gazdagodónak nemcsak a fő nyereséget kell visszaszolgáltatnia, hanem azokat a hasznokat is vissza kell térítenie, amelyekkel gazdagodott.

- 12 A gazdagodás és a vagyoncsökkenés fogalmának tág értelmezésére hivatkozva egyes szerzők a tőke használatáért járó díjazás iránti követelések megalapozottságára mutatnak rá. A jogirodalom hangsúlyozza, hogy a gazdagodás nem csupán a kölcsönszerződés teljesítése során nyújtott pénzszolgáltatások megszerzését foglalja magában, hanem azon idegen pénz használati lehetőségének megszerzését is, amely így a gazdagodó vagyonába került. Ezzel szemben a másik fél vagyoncsökkenése azt jelenti, hogy meg van fosztva az általa kifizetett pénz használatának lehetőségétől (esetenként a kölcsönszerződés teljesítésének és az abból eredő szolgáltatások teljesítésének szükségessége miatt felmerülő többletköltségek is adódhatnak – mindenekelőtt a tőke megszerzésének és a kölcsön folyamatos nyújtásának költségéről van szó). Ráadásul a gazdagodónak az idegen pénz használati lehetőségének megszerzése révén lehetősége lesz e pénz befektetésére, és egyúttal további haszon elérésére, míg a vagyoncsökkenést elszenvedő fél elveszíti ezt a lehetőséget. E nézőpontból a gazdagodás nyilvánvalóan összefügg a vagyoncsökkenéssel, hiszen a gazdagodó azért kap lehetőséget a vagyoncsökkenést elszenvedő fél pénzének használatára, mert a vagyoncsökkenést elszenvedő fél elveszíti e lehetőséget.
- 13 Kissé eltérő nézőpontból a jogalap nélküli gazdagodás úgy tekinthető, hogy a kölcsönszerződés teljesítése miatt a pénzszolgáltatásokat teljesítő fél oldalán bizonyos költségek merültek fel. Így a másik fél pénzt kapott, és következésképpen lehetősége volt arra, hogy e pénzt használja (a fogyasztó a kölcsön összegének köszönhetően ingatlant vásárolhatott, és a banknak lehetősége volt arra, hogy a kölcsön törlesztőrészleteinek visszafizetése miatt más ügyfeleknek nyújtson kölcsönöket). Márpedig, mivel a kölcsönszerződés érvénytelennek bizonyul, ez azt jelenti, hogy egyik fél sem követelheti olyan összegek megfizetését, mint az ügyleti kamat, díjak, jutalékok stb., és hogy ezenfelül a pénzeszközök rendelkezésre bocsátására biztosíték nélkül kerül sor (a kölcsönszerződés érvénytelensége miatt annak valamennyi biztosítéka, így többek között az ingatlanra bejegyzett jelzálog is érvénytelenné válik). Piaci feltételek mellett lehetetlen lenne nagy összegű idegen pénz több éven keresztül történő használata lehetőségének megszerzése bármilyen díjazás vagy biztosíték nélkül. Így e költségek megtakarítását azon fél oldalán keletkező jogalap nélküli gazdagodásnak kell tekinteni, aki a saját pénzét rendelkezésre bocsátotta.
- 14 Egy további megközelítés szerint, tekintettel a szerződés érvénytelenségére, a pénzösszegek egyik fél által a másik fél részére, szerződésen kívül, adott időn keresztül való használata érdekében történő rendelkezésre bocsátása

következtében *de facto* az első fél általi szolgáltatásnyújtásra kerül sor. A felek céljai részben összhangban voltak: az első fél a második fél részére tőkét kívánt rendelkezésre bocsátani, míg a másik fél e tőkét kívánta használni. A felek megállapodásának e része ténylegesen teljesült is. Mivel azonban maga a kölcsönszerződés érvénytelennek bizonyult, ebből következően az is megállapítást nyert, hogy a tőke használat érdekében történő rendelkezésre bocsátására irányuló szolgáltatás teljesítésének nem volt jogalapja. Márpedig e szolgáltatás bizonyos piaci értékkel rendelkezik, és nem kétséges, hogy a fogyasztó nem fogadta volna el, hogy saját pénzét ingyenesen bocsássa a bank rendelkezésére, és fordítva. Ennélfogva e szerződés nélküli szolgáltatásteljesítést ellentételezni kell, és ezen ellentételezés jogalapját a k.c. 405. vagy 406. cikke képezheti.

- 15 Végül a felek követelései alapulhatnak a pénz vásárlóerejének elvesztésén is. Ahogyan közismert, a pénz vásárlóereje hosszabb távon csökken. Közel minden évben van észlelhető infláció, a deflációs folyamat ritka és kevésbé jelentős. Ami a jelen ügy körülményeit illeti, mivel 2011 közepén az adósok 7769,06 PLN-t fizettek ki az alperes banknak, nem vitatott, hogy tíz év elteltével e pénzügyi szolgáltatás értéke csökkent. A felperes szerint pénzszolgáltatásának értéke 1926,74 PLN-nek megfelelő összeggel csökkent, amelynek a fele, azaz 963,37 PLN illeti őt meg. Ennélfogva a felperes nemcsak a nyújtott szolgáltatás névértékének visszafizetését követelheti, hanem pénze vásárlóereje csökkenésének megtérítését is. Ez a lengyel jogrendben mindenekelőtt a szolgáltatás úgynevezett bírósági valorizációja intézményének igénybevételével lehetséges (a k.c. 358¹. cikkének 3. §-a).
- 16 A szerződéses jogalap nélküli tőkehasználatáért járó díjazás kifizetése iránti követelésekkel kapcsolatos megközelítés bizonyos mértékben elfogadásra került az ítélkezési gyakorlatban. Ezt a megközelítést azonban a jogirodalom képviselőinek döntő része és a lengyel állami szervek többsége bírálja. Ezt az álláspontot elsősorban a szerződéses jogalap nélküli tőkehasználatért járó összeg követelésére vonatkozó kifejezett jogalap hiánya indokolja.
- 17 A szerződéses jogalap nélküli tőkehasználaton alapuló követelések érvényesítésének lehetőségét a nemzeti bíróságok többsége is elutasítja, noha meg kell állapítani, hogy e bíróságok ítélkezési gyakorlata mindezzidáig az ezen a jogcímen a bankok, és nem pedig az adósok által követelt összegekre vonatkozott.
- 18 Amint az a fentiekből következik, a nemzeti jog nem ad egyértelmű és világos választ arra kérdésre, hogy pénzszolgáltatás érvénytelen szerződés alapján történő teljesítése esetén e pénzszolgáltatás szerződéses jogalap nélküli tőkehasználat jogcímen követelhető-e (a fizetési felszólítás óta esedékes törvényes késedelmi kamatokon felüli) kifizetés. Bár úgy tűnik, hogy több érv szól a fent leírt követelés érvényesítésének elfogadhatóságával szemben, az azonban nem zárható ki egyértelműen.
- 19 Ennélfogva a kérdést előterjesztő bíróság úgy ítélte meg, hogy a nemzeti jog rendelkezései nem zárják ki egyértelműen az ilyen típusú követelés

érvényesítésének lehetőségét, így a lengyel jog alapján nem zárható ki, hogy a bíróság helyt adhasson a felperes követelésének. E körülmények között meg kell állapítani, hogy az ilyen típusú követelés nem ellentétes-e a 93/13 irányelv rendelkezéseivel (köztük különösen a 6. cikk (1) bekezdésével és a 7. cikk (1) bekezdésével), valamint a tényleges érvényesülés, az arányosság és a jogbiztonság elvével.

- 20 Az eddigi ítélkezési gyakorlatában a Bíróság több alkalommal határozott a szerződéses feltételek tisztességtelen jellege megállapításának következményeiről, és azokról a követelésekről, amelyek ennél fogva a szerződő feleket megilletik.
- 21 A Bíróság 2016. december 21-i Gutiérrez Naranjo ítéletéből (C-154/15 és C-307/15, 61–62. pont) és a 2019. október 3-i Dziubak ítéletéből (C-260/18, 43. pont) kitűnik, hogy a szerződésben foglalt tisztességtelen feltételeket úgy kell tekinteni, hogy soha nem is léteztek. Ha e feltételek nélkül a szerződés objektíve nem létezhet, akkor a szerződés egészét érvénytelennek kell tekinteni, amennyiben a fogyasztó elfogadja a szerződés érvénytelenségét vagy a szerződés érvénytelensége a fogyasztó számára előnyös. A szerződés érvénytelensége miatt a feleknek követelése keletkezik az eredeti állapot helyreállítására, ami azt jelenti, hogy a felek bármelyike követelheti az általa nyújtott szolgáltatás visszatérítését, tehát a fogyasztó kérheti a kölcsön törlesztőrészleteinek (és adott esetben a bank részére kifizetett egyéb díjaknak) a visszafizetését, a bank pedig követelheti a fogyasztó rendelkezésére bocsátott tőke visszafizetését.
- 22 A Bíróság azonban mindezekig még nem foglalkozott a felek további, a felek által nyújtott pénzszolgáltatások névértéken történő megtérítésének kötelezettségén túlmenő követeléseinek elfogadhatóságával kapcsolatos problémával. Így különösen a Bíróság nem foglalkozott az azzal kapcsolatos nehézségekkel, hogy a felek követelhetik-e adott összeg megfizetését szerződéses jogalap nélküli tőkehasználat, a saját pénzeszközök használatának ideiglenes lehetetlenülése miatt a haszonszerzés lehetőségének elvesztése, a szerződés teljesítésének követelményével kapcsolatban viselt pénzügyi és szervezési költségek, valamint a pénz vásárlóerejének idővel bekövetkező csökkenése jogcímén.
- 23 A Bíróság a jelen ügy körülményeihez bizonyos mértékben hasonló körülményeket vizsgált a 2020. június 4-i Leonhard ítéletében (C-301/18, 37. pont), a 2009. szeptember 3-i Messner ítéletében (C-489/07, 29. pont), a 2010. április 15-i Heinrich Heine ítéletében (C-511/08, 54–57. pont), a 2017. március 2-i Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs Frankfurt am Main ítéletében (C-568/15, 26. pont), a 2014. március 27-i LCL Le Crédit Lyonnais ítéletében (C-565/12, 55. pont), a 2021. január 27-i Dexia Nederland ítéletében (C-229/19 és C-289/19, 67. pont) és a 2021. április 29-i Bank BPH ítéletében (C-19/20, 59. pont). Ezek az ügyek azonban jelentős eltéréseket mutattak a jelen ügghöz képest.

- 24 A kérdést előterjesztő bíróság álláspontja szerint a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével és 7. cikkének (1) bekezdésével, valamint a tényleges érvényesülés elvével ellentétes annak elfogadhatósága, hogy a bank a fogyasztóval szemben bármilyen követelést érvényesíthessen azon a jogcímen, hogy az érvénytelen szerződés alapján a fogyasztó használhatta a bank tőkéjét, vagy hogy a kölcsönnyújtással összefüggésben a bank bizonyos költségeket viselt. A kölcsönszerződés érvénytelensége ugyanis a bank kifogásolt magatartásából ered, amely maga határozta meg a kölcsönszerződés tartalmát oly módon, hogy az érvénytelennek bizonyult. A bank jogosult követelni a fogyasztótól azokat az összegeket, amelyeket részére kifizetett (és adott esetben a törvényes késedelmi kamatokat, ha a fogyasztó a felszólítás ellenére nem fizeti vissza a banknak a pénzt), azonban a bankot ezen felül nem illeti meg követelés. Ha ugyanis a bank a kölcsön névértékének visszatérítésén felüli követeléseket érvényesíthetne, ez azt jelentené, hogy haszonra tenne szert abból, hogy tisztességtelen feltételeket foglalt a szerződésbe, és így a bank a jóhiszeműség és a jóerkölcs követelményével ellentétes magatartás tanúsításával jutna jövedelemhez. Ilyen helyzetben nehéz lenne a 93/13 irányelv hatékony visszatartó erejéről beszélni, mivel az eladók vagy szolgáltatók jövedelemhez jutnának a tisztességtelen feltételeket tartalmazó szerződések megkötéséből.
- 25 A fenti érvekkel ellentétes az eladó vagy szolgáltató azon lehetősége, hogy a szerződéses jogalap nélküli tőkehasználata jogcímen követelést érvényesítsen, azonban nem teszi lehetővé azon kérdés megválaszolását, hogy a fogyasztó érvényesíthet-e ilyen követeléseket. A fogyasztó esetében az ilyen összegek megfizetése követelésének lehetősége nem lenne ellentétes a tényleges érvényesülés elvével, éppen ellenkezőleg, a fogyasztót arra ösztönözné, hogy érvényesítse jogait, mivel nemcsak a kölcsön kifizetett törlesztőrészleteit, a kifizetett díjak, jutalékok és biztosítási díjak összegét (az esetleges törvényes késedelmi kamatokkal együtt) kaphatná vissza, hanem ezen felül ellentételezést kaphatna azon az alapon is, hogy a bank a pénzt meghatározott ideig használta.
- 26 A kérdést előterjesztő bíróság szerint azonban a fogyasztónak sem lehet jogosultsága a tőke másik fél általi, szerződéses jogalap nélküli használatáért való követelés érvényesítésére (a felszólítástól a kifizetésig tartó időszakra járó törvényes késedelmi kamatokat kivéve). A 93/13 irányelv célja ugyanis egyértelműnek tűnik, mivel arra irányul, hogy eltántorítsa az eladókat vagy szolgáltatókat a tisztességtelen feltételek alkalmazásától, és e feltételek alkalmazása esetében ezen eladókat vagy szolgáltatókat arra kötelezze, hogy a fogyasztók részére visszatérítsék azokat a szolgáltatásokat, amelyeket tőlük e tisztességtelen feltételek alkalmazása révén kaptak. A kölcsön törlesztőrészletei, a díjak, jutalékok és biztosítási díjak visszafizetésére vonatkozó kötelezettség, amelyeket az adós kifizetett, megfelel tehát a 93/13 irányelv céljának, és arányos eszköznek minősül. Ezzel szemben túlzás, és ennél fogva aránytalan lenne ezeken túlmenő további szolgáltatások követelésének lehetővé tétele, mint amilyen a szolgáltató általi díjfizetés azért, hogy jogalap nélkül használta fel a fogyasztó által rendelkezésére bocsátott tőkét.

- 27 Mindemellett hozzá kell tenni, hogy ha hipotetikusán úgy tekintjük, hogy megalapozott a tőke használatáért járó díjazásra irányuló követelés, ebben az esetben az adós – a magának a tőkének a visszafizetése iránti követelés esetéhez hasonlóan – késedelembe eshet, ami megfelelő kamatköveteléseket is keletkeztet. Ezért *de facto* négy követelés lenne érvényesíthető: a tőke visszafizetése, a tőke utáni törvényes késedelmi kamat, a szerződéses jogalap nélküli tőkehasználatért járó díjazás és a szerződéses jogalap nélküli tőkehasználatért járó díjazás késedelme miatti törvényes kamat. E követelések közül három jellegét tekintve nagymértékben hasonlítana egymásra, és az utolsó követelés (a szerződéses jogalap nélküli tőkehasználatért járó díjazás késedelme miatti törvényes kamat) a kamatok után járó kamatokra emlékeztetne. Ilyen sok hasonló jellegű követelés egyidejű érvényesítésének lehetővé tétele nem tűnik észszerűen igazolhatónak, ennél fogva ellentétes az arányosság elvével.
- 28 A szóban forgó összegek megfizetésének szükségessége a jogbiztonság elvét is sértené, amelyet a jelen ügyben úgy kell értelmezni, hogy ha egy kölcsönszerződést tisztességtelen feltételek szerepeltetése miatt teljes egészében érvénytelennek nyilvánítanak, mindkét fél köteles a kölcsönszerződés teljesítése során nyújtott valamennyi pénzzolgáltatást visszatéríteni. Az érvénytelen szerződéssel kapcsolatos elszámolás kizárólag azt jelenti, hogy a felek a kölcsönösen teljesített pénzügyi szolgáltatásokat névértéken térítik vissza (mindegyik fél követelheti az összes nyújtott szolgáltatás visszatérítését, azonban lehetséges beszámítani is ezeket az összegeket), minden további követelés viszont ki van zárva. Ez azonban az uniós jog fényében továbbra is kétséges.
- 29 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem elfogadhatósága a bankot megillető szolgáltatások tekintetében.**
- 30 Végül a kérdést előterjesztő bíróság rá kíván mutatni arra, hogy a jelen ügyben előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés általános jelleggel került megfogalmazásra, abban az értelemben, hogy a követelés a tőke mindkét szerződéses fél, azaz mind az eladó vagy szolgáltató, mind a fogyasztó általi használata jogcímén történő érvényesítésének elfogadhatóságára vonatkozik. Ez kételyeket vethet fel azzal kapcsolatban, hogy az eladók vagy szolgáltatók esetleges követelései tekintetében ez a kérdés kapcsolódik-e a jelen üggyhöz, mivel az csak a fogyasztó, és nem az eladó vagy szolgáltató által érvényesített követelésre vonatkozik.
- 31 Mindazonáltal a kérdést előterjesztő bíróság szerint az ilyen kétségek nem lennének megalapozottak. Először is fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a szerződés érvénytelensége olyan joghatást vált ki, mintha azt soha nem kötötték volna meg. Ennél fogva a felek által nyújtott szolgáltatások azonos jellegűek, azaz jogalap nélküli szolgáltatásoknak minősülnek. Ebből a szempontból mindkét fél helyzete azonos, és eltér attól a helyzettől, amelyben a kölcsönszerződés érvényes – ilyenkor ugyanis az egyes felek által nyújtott szolgáltatások ténylegesen eltérnek egymástól –, a bank használat céljából a az adós rendelkezésére bocsátja a tőkét, az adós pedig e tőkét ügyleti kamatokkal együtt téríti vissza. Ezzel szemben,

mivel érvényes szerződés hiányában mindkét fél ugyanolyan jellegű, jogalap nélküli szolgáltatásokat teljesít, jogosan merül fel az ilyen szolgáltatások mindkét fél általi elfogadhatóságának kérdése.

- 32 Az érvénytelen kölcsönszerződés alapján kifizetett törlesztőrészletek visszafizetésére irányuló eljárásokban a bankok gyakran a visszatartásra vagy beszámításra hivatkoznak azzal kapcsolatban, hogy a fogyasztóval szemben megilleti őket a kölcsön tőkeösszegének visszafizetésére irányuló követelés. Várható tehát, hogy a bank erre hivatkozik. Ennélfogva, ha a Bíróság a jelen kérdésre kizárólag a fogyasztó követelése tekintetében válaszolna, az nagy valószínűséggel ugyanazon kérdés későbbi felvetésének szükségességét eredményezné, amely kérdés csak abban különbözne, hogy az eladó vagy szolgáltató követelésére vonatkozna. Márpedig ez hátrányosan érintené mind a kérdést előterjesztő bíróságot, mind pedig a Bíróság előtti eljárás időtartamát. Így a bank által nyújtott tőke szerződéses jogalap nélküli használatáért járó díjazás iránti követelés megalapozottságára irányuló kérdés megválaszolása nem pusztán hipotetikus.
- 33 Fel kell hívni a figyelmet a nemzeti ítélkezési gyakorlatban megjelenő (és az alperes bank által támogatott) álláspontra is, amely szerint a jogalap nélküli gazdagodás (jogalap nélküli szolgáltatás) visszakövetelése iránti kereset esetében a bíróság nem szorítkozhat kizárólag a felperes keresete megalapozottságának vizsgálatára, figyelmen kívül hagyva az alperest megillető azonos követelést. E tekintetben, ha mindkét fél egynemű jogalap nélküli szolgáltatásokat nyújtott (például ugyanazon pénznemben nyújtottak pénzszolgáltatásokat), és szolgáltatásaik ugyanazon jogviszonyból (például érvénytelen kölcsönszerződésből) származtak, kizárólag a szolgáltatást nagyobb mértékben teljesítő fél tekinthető úgy, hogy jogalap nélkül gazdagodott, és a jogalap nélküli gazdagodás csak a két szolgáltatás összege közötti különbözetet foglalja magában. Ez az álláspont tehát arra kötelezi a bíróságot, hogy abban az esetben is megvizsgálja mindkét fél követelésének megalapozottságát, ha azok közül csak az egyiket nyújtották be elbírálásra.
- 34 Még egy érv szól az annak elfogadhatóságával kapcsolatos kérdés megválaszolása mellett, hogy a bankok is érvényesíthetnek-e követeléseket szerződéses jogalap nélküli tőkehasználat címén. A bankok és képviselőik ugyanis a nyilvánosság előtt azt az álláspontra képviselik, hogy követelések fogyasztók által kölcsönszerződések érvénytelensége címén történő érvényesítése a fogyasztókra nézve messzemenő negatív következménnyel járhat, mivel a bankok a fogyasztókkal szemben (díjak vagy költségek megtérítése formájában) a tőke fogyasztók által szerződés nélkül történő használatával kapcsolatos követeléseket fognak érvényesíteni. A bankok szerint az ilyen követelések jelentős összegeket tesznek ki, néhány esetben lényegesen meghaladva magának a kölcsönszerződésnek az értékét. Ez azt eredményezi, hogy a fogyasztók nem elhanyagolható hányada – még ha tudatában van is annak, hogy szerződése tisztességtelen jellegű szerződési feltételeket tartalmaz, és megérti, hogy emiatt a bankoktól a jogalap nélküli szolgáltatások visszatérítését követelheti – éppen attól

tartva mond le saját követelésének érvényesítéséről, hogy egy sajátos megtorlás keretében a bank a fogyasztótól a szerződéses jogalap nélküli tőkehasználat címén olyan jelentős összeg megfizetését követelheti, hogy a saját követelés fogyasztó általi érvényesítése gazdaságilag nem éri meg. Ily módon a fogyasztókat elriasztják attól, hogy a 93/13 irányelv által számukra biztosított jogokat gyakorolják, ami olyan helyzetet eredményez, amelyben ezen irányelv célkitűzései nem valósíthatók meg. Ebben a helyzetben úgy tűnik, hogy a fogyasztói jogok tiszteletben tartásának biztosítása szempontjából nemcsak hasznos, hanem szükséges is azon kérdés Bíróság általi egyértelmű megválaszolása, hogy elismerhetők-e bankoknak szerződéses jogalap nélküli tőkehasználat utáni ellentételezés kifizetése iránti követelései.